

บทบาท และอำนาจการตัดสินใจในองค์กร

The Role and Power in Decision-making in the organization

วิโรจน์ ก่อสกุล¹

Viroj Korsakul

Viroj_kor@hotmail.com

Received: 01/06/66 Revised: 26/06/66 Accepted: 26/06/66

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผู้มีบทบาท และอำนาจการตัดสินใจในองค์กร และเพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปเผยแพร่ต่อสาธารณะจากการศึกษา พบว่า ผู้มีบทบาท และอำนาจการตัดสินใจในองค์กรมีหลายปัจจัย ทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร ผู้มีบทบาทและมีอำนาจการตัดสินใจองค์กรภาครัฐ ได้แก่ คณะกรรมการบริหาร ผู้บริหารระดับสูง และผู้ปฏิบัติงานหลัก ส่วนองค์กรภาคเอกชน ได้แก่ เจ้าของหรือผู้ลงทุนตามสัดส่วนการลงทุน ส่วนผู้มีบทบาท และอำนาจการตัดสินใจภายนอกองค์กร ที่เหมือนกันทั้งองค์กรภาครัฐและองค์กรภาคเอกชน ได้แก่ สาธารณชน ส่วนที่แตกต่างกันสำหรับการตัดสินใจจากภายนอกองค์กรภาครัฐ คือประชาชนเป็นผู้มีอำนาจ

¹ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ตัดสินใจโดยอ้อมผ่านการเลือกตั้ง ในขณะที่องค์การภาคเอกชน ได้แก่ ลูกค้า ผู้จัดหาวัตถุดิบ ตัวแทนจำหน่าย และคู่แข่งทางธุรกิจ

คำสำคัญ: บทบาท; อำนาจการตัดสินใจ; องค์การ

Abstract

The purpose of this article is to study the role and power in decision-making in the organization, and to bring the knowledge gained from the study to the publicize. The study found that: The role and power in decision-making in the organization come from both internal and external sources. The internal decision makers for the public organization are the board of directors, top management (strategy apex), and operating core. While the owners and shareholders are the internal decision-makers of private organizations. The public is also the external indirect decision-makers in either public or private organizations. In public organizations, the public is the external decision-makers indirectly by the way of voting. In a private organization, stakeholders such as customers, suppliers of raw materials, distributors, and business competitors are external decision-makers.

Keywords: role; decision-making power; organization

บทนำ

การศึกษาเรื่อง บทบาท และอำนาจการตัดสินใจในองค์กร ผู้ศึกษาได้เสนอแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้

Simon (1976, p. 204) กล่าวว่า “. . . การตัดสินใจเป็นหัวใจของการบริหาร” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554 ก) ให้ความหมายว่า บทบาท หมายถึง “. . . การทำตามบทบาท การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู ส่วนอำนาจ หมายถึง ความสามารถหรือสิ่งที่สามารถทำหรือบันดาลให้เกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ เช่น อำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือพลังบังคับให้การเป็นไปหรือไม่เป็นไป หรือให้ต้องปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติกรอย่างหนึ่งอย่างใด หรือส่งผลให้เกิดสิ่งหนึ่งสิ่งใด เช่น อำนาจบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย อำนาจบังคับบัญชา ที่จะบังคับทำให้ผู้อื่นต้องยอมทำตามไม่ว่าด้วยความสมัครใจหรือไม่ หรือความสามารถบันดาลให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

Weber (1947, p.151) ให้คำนิยามองค์กร ไว้ว่า “. . .เป็นระบบของการกระทำเฉพาะเจาะจงที่มีจุดมุ่งหมายและมีลักษณะต่อเนื่อง” ส่วน Barnard (1976, pp.73-74) ให้ความหมายว่า องค์กร หมายถึง “. . .ระบบที่มีเจตนาจะประสานการกระทำของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป”

Gross and Etzioni (1985, pp. 5-6) อธิบายว่า องค์กร “. . .หมายถึง หน่วยงานสังคมหรือการรวมกลุ่มของมนุษย์ที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อบรรลุเป้าหมายเฉพาะบางประการ เช่น ธนาคาร โรงเรียน โรงพยาบาล โบสถ์” เป็นต้น

และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554 ข) อธิบายว่า องค์การ หมายถึง “. . . ศูนย์รวมกลุ่มบุคคลหรือกิจการที่ประกอบกันขึ้นเป็นหน่วยงานเดียวกัน เพื่อดำเนินกิจการตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือในตราสารจัดตั้ง ซึ่งอาจเป็นหน่วยงานของรัฐ เช่น องค์การของรัฐบาล หน่วยงานเอกชน เช่น บริษัทจำกัด สมาคม หรือหน่วยงานระหว่างประเทศ เช่น องค์การสหประชาชาติ”

สรุปได้ว่า องค์การ หมายถึง การรวมตัวกันของคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป เป็นหน่วยงานเพื่อดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เช่น กระทรวง กรม มหาวิทยาลัย บริษัท พรรคการเมือง เป็นต้น

โดย Mintzberg (อ้างถึงใน Sharfrit & Ott, 2001) อธิบายว่า องค์การ สาธารณะหรือองค์การขนาดใหญ่โดยทั่วไป ผู้มีบทบาท มีอำนาจการตัดสินใจในองค์การ มีหลายกลุ่มทั้งจากปัจจัยภายในองค์การและปัจจัยภายนอกองค์การ

บทความนี้จะนำเสนอว่า องค์การขนาดใหญ่โดยทั่วไป รูปแบบองค์การเป็นอย่างไร จำแนกบุคลากรออกเป็นประเภท ใครหรือปัจจัยไหนบ้าง ที่มีบทบาท และมีอำนาจการตัดสินใจในองค์การ ทั้งองค์การภาครัฐ องค์การภาคเอกชน องค์การภาคประชาสังคม รวมทั้งการตัดสินใจในพรรคการเมือง และบทสรุป

รูปแบบองค์การ

รูปแบบองค์การ (ปรับปรุง จากแนวคิด Mintzberg, 1983) ได้แบ่งรูปแบบองค์การออกเป็น 5 รูปแบบ คือ

1. องค์กรแบบเรียบง่าย (the simple structure) เป็นลักษณะขององค์กรที่ประกอบด้วยสองส่วนเป็นสำคัญ คือ ผู้บริหารระดับสูงและผู้ปฏิบัติงานหลัก โดยผู้บริหารระดับสูงเป็นผู้ควบคุมการทำงาน เป็นผู้กำหนดนโยบาย และตัดสินใจเรื่องสำคัญๆ ขององค์กร ผู้บริหารระดับกลางอาจมีน้อยมากหรือไม่มีเลย นอกจากนี้จะไม่มีฝ่ายอำนวยการ และไม่มีฝ่ายสนับสนุน เช่น สำนักสงฆ์ มีพระจำพรรษาอยู่ 2-3 รูป มีหัวหน้าสำนักสงฆ์เป็นผู้บริหารระดับสูง พระลูกวัดเป็นผู้ปฏิบัติงานหลัก หรือร้านขายอาหารขนาดเล็ก มีเจ้าของเป็นผู้บริหารระดับสูง คนทำอาหารเป็นผู้ปฏิบัติงานหลัก เป็นต้น

2. องค์กรระบบราชการแบบเครื่องจักรกล (the machine bureaucracy) องค์กรระบบราชการแบบเครื่องจักรกล ตรงกับรูปแบบระบบราชการในอุดมคติของ Weber กล่าวคือ เป็นองค์กรที่แจกแจงหน้าที่ตามความชำนาญ มีกฎ ระเบียบมาก มีขั้นตอนเป็นทางการสูง รวบอำนาจในการตัดสินใจ โครงสร้างการบริหารประกอบด้วยนักบริหารระดับสูง ผู้บริหารระดับกลาง ผู้ปฏิบัติงานหลัก ฝ่ายอำนวยการและฝ่ายสนับสนุนครบถ้วน ตัวอย่างเช่น กองทัพ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมการปกครอง เป็นต้น

3. องค์กรแบบวิชาชีพ (the professional bureaucracy) ลักษณะงานขององค์กรแบบวิชาชีพ มีความสลับซับซ้อนมาก ทำให้มีความจำเป็นต้องใช้ผู้ปฏิบัติ ที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นเวลานานมาเป็นผู้ปฏิบัติงานหลัก และองค์กรแบบวิชาชีพมีการกระจายอำนาจให้ผู้ปฏิบัติงานหลัก ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ มีความสามารถ และความเชี่ยวชาญสูง ตัวอย่างองค์กรแบบวิชาชีพ เช่น มหาวิทยาลัย โรงพยาบาล ศาลยุติธรรม เป็นต้น

4. องค์การแบบสาขา (the divisionalized form) องค์การแบบสาขา หมายถึง องค์การที่แบ่งแยกโครงสร้างระดับกลาง ออกเป็นองค์การย่อยๆ ผูกโยงไว้อย่างหลวมๆ องค์การย่อยเหล่านี้ทำงานอย่างเป็นอิสระ เช่น บริษัทรถยนต์ มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่ประเทศญี่ปุ่น มีสำนักงานสาขาในประเทศไทย ประเทศมาเลเซีย และประเทศอื่นๆ หรือธนาคารออมสิน มีสำนักงานใหญ่ในกรุงเทพมหานคร มีสำนักงานสาขาอยู่ในจังหวัดต่างๆ เป็นต้น

5. องค์การแบบชั่วคราวหรืองานโครงการ (the adhococracy or project structure) องค์การบางประเภทที่สภาพแวดล้อมแวดล้อมมีความสลับซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงมาก มีวัตถุประสงค์ที่จะคิดค้นความรู้ใหม่ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ต้องการผู้มีความรู้เฉพาะด้านหลายๆ ทาง มาทำงานร่วมกัน จึงจำเป็นต้องจัดองค์การแบบใหม่ เป็นองค์การชั่วคราว เช่น ศูนย์บริการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว ศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นต้น

ประเภทของบุคลากรในองค์การ

ผู้เขียนได้ประยุกต์จากแนวคิดของ Mintzberg (อ้างถึงใน Sharfrit & Ott, 2001, pp. 222-233) ได้จำแนกบุคลากรในองค์การออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1. ผู้ปฏิบัติงานหลัก (operating core) หมายถึง ผู้ปฏิบัติหน้าที่หลักขององค์การ เช่น วิศวกรฝ่ายผลิตในโรงงาน แพทย์ในโรงพยาบาล ตุลาการในศาล อาจารย์ในมหาวิทยาลัย เป็นต้น

2. ผู้บริหารระดับสูง (strategic apex) หมายถึง ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบงานทั้งหมดขององค์กร ในองค์กรภาคเอกชนอาจเรียกว่า CEO หรือประธานเจ้าหน้าที่บริหาร ส่วนในภาครัฐ ได้แก่ อธิบดีในส่วนราชการทั่วไป หรืออธิการบดี ในมหาวิทยาลัย โดยมีหน้าที่หลัก 3 ประการคือ การควบคุมบังคับบัญชา การบริหารงานในองค์กร รวมทั้งการประสานงานกับองค์กรอื่นและการพัฒนาองค์กร

3. ผู้บริหารระดับกลาง (middle line) หมายถึง ผู้ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้บริหารระดับสูงกับพนักงานระดับปฏิบัติการและมีลำดับช่วงชั้นการบังคับบัญชาหลายระดับ การตัดสินใจบางอย่างทำได้เอง บางอย่างต้องขออนุมัติผู้บริหารระดับสูง ต้องประสานงานทั้งระดับบน ล่าง และหน่วยงานข้างเคียงอื่นๆ เช่น ผู้จัดการทั่วไป ผู้อำนวยการฝ่าย ผู้จัดการฝ่าย ผู้จัดการส่วนในองค์กรภาคเอกชน หรือผู้อำนวยการสำนัก ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการกอง หัวหน้าภาควิชา ในมหาวิทยาลัย เป็นต้น

4. ผู้ให้คำปรึกษาหรือฝ่ายอำนวยการ (the technostructure) หรือบางท่าน เรียกว่า “ฝ่ายเสนาธิการ” หมายถึง ผู้ทำหน้าที่วิเคราะห์งาน สนับสนุนผู้ปฏิบัติงานหลักขององค์กร เช่น การวางแผนกลยุทธ์ การวิจัย การวางแผนการผลิตในองค์กรภาคเอกชน อาจเทียบได้กับนักวิจัย นักวิชาการศึกษา นักแนะแนวการศึกษาหรือบรรณารักษ์ในมหาวิทยาลัย เป็นต้น

5. ผู้สนับสนุน (supporting staff) หมายถึง บุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนผู้ปฏิบัติงานหลักขององค์กร เช่น พนักงานธุรการ พนักงานสถานที่ พนักงานต้อนรับ พนักงานขับรถ พนักงานเอกสารทั่วไป ทั้งองค์กรในภาครัฐและภาคเอกชน

ผู้มีบทบาท และมีอำนาจการตัดสินใจในองค์กร

Sharfritz & Ott. (2001, p. 298) กล่าวว่า การบริหารองค์กรขนาดใหญ่ โดยทั่วไป จะมีความสลับซับซ้อน (complex systems) บุคลากรมีที่มาที่หลากหลาย จากหลายกลุ่ม หลายสถาบัน เช่น ในกระทรวงมหาดไทย มีบุคลากรจากหลายสถาบัน อาทิ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นต้น บุคลากรเหล่านี้จะมีความเชื่อ ค่านิยม ความพอใจและการรับรู้ที่เป็นของตนเองหรือกลุ่มแตกต่างกัน แต่ละกลุ่มก็จะแข่งขันกัน (compete) เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ ให้ประสบผลสำเร็จ มีความเจริญก้าวหน้า หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ (power) อิทธิพลหรือแรงจูงใจ (influence) จนบ่อยครั้งอาจมีความขัดแย้งกันทางความคิด ขัดแย้งวิธีการทำงาน (conflicts) จากกลุ่มที่มาจากต่างสถาบัน ต่างคณะ ต่างรุ่นกัน เป็นต้น

Mintzberg (อ้างถึงใน Sharfritz & Ott, 2001, pp. 356-357) อธิบายว่าการตัดสินใจในองค์กรขนาดใหญ่โดยทั่วไป มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งผู้เขียนประยุกต์จากแนวคิดของ Mintzberg ได้ดังนี้

ผู้มีบทบาท และมีอำนาจการตัดสินใจจากภายนอกองค์กร ประกอบด้วย

1. ความเป็นเจ้าของ การมีกรรมสิทธิ์ หรือมีสิทธิในองค์กร (owners) องค์กรภาครัฐ เจ้าของ ได้แก่ ประชาชน และประชาชนเป็นผู้มีบทบาท มีอำนาจตัดสินใจโดยอ้อมผ่านการเลือกตั้ง เป็นต้น

ส่วนองค์กรภาคเอกชน เจ้าของคือ ผู้ลงทุนหรือผู้ถือหุ้น ตามสัดส่วนในการลงทุน

2. ผู้มีส่วนได้เสีย ที่เชื่อมโยง เกี่ยวข้องกัน (associate) องค์กรภาครัฐ ได้แก่ ประชาชน พลเมืองผู้ใช้บริการ ส่วนองค์กรภาคเอกชน ได้แก่ ผู้ลงทุน ผู้จัดหาวัตถุดิบ ตัวแทนจำหน่าย ลูกค้า แรงงาน รวมทั้งคู่แข่งทางธุรกิจ เป็นต้น

3. สมาคมพนักงาน สมาคมลูกจ้าง (employee association) เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อพบปะ ปรีกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการองค์กร ในองค์กรภาคเอกชน ได้แก่ สหภาพแรงงาน คณะกรรมการลูกจ้าง เทียบได้กับสภาอาจารย์ และองค์กรนักศึกษา ในมหาวิทยาลัย เป็นต้น

4. สาธารณชน (publics) การตัดสินใจทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ต้องฟังความคิดเห็นจากสาธารณชน เช่น กลุ่มผู้นำทางความคิด กระบวนการทางสังคม กลุ่มผลประโยชน์ ชุมชนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรระหว่างประเทศ สื่อมวลชน ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยู โทรทัศน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้ง social media หรือสื่อสังคมออนไลน์ ที่รู้จักกันดี ได้แก่ Facebook, Youtube, Instagram, Tik Tok และ Twitter เพื่อให้การตัดสินใจสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและ ภายนอกองค์กร เช่น การตัดสินใจทางการเมือง เป็นต้น

กล่าวได้ว่า ทิศทางการตัดสินใจจากภายนอกองค์กรในยุคปัจจุบันและอนาคตขององค์กรทั้งองค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน องค์กรภาคประชาสังคม รวมทั้งการตัดสินใจของพรรคการเมือง social media จะมีบทบาทอย่างยิ่ง เช่น คมชัดลึกออนไลน์ (2566, มีนาคม 15) กล่าวว่า

“...ปรากฏการณ์พรรคการเมือง หาเสียงผ่าน social เลือกตั้ง 66 ดูเด็ดกว่าที่เคย ปรากฏการณ์ใช้ social media เพื่อหาเสียงนั้นเริ่มต้นและเป็นผลมากที่สุดในช่วงปี 2562 ที่พรรคอนาคตใหม่ (ซึ่งก่อนถูกยุบพรรค) ชนะการเลือกตั้งและได้คะแนนจากโหวตเตอร์มากที่สุด รวมถึงนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนปัจจุบัน ที่กวาดคะแนนอย่างท่วมท้นมาแล้ว ด้วยกลยุทธ์การหาเสียงผ่านโซเชียลมีเดียที่จับคนกรุงเทพฯ ได้แบบอยู่หมัด จึงปฏิเสธไม่ได้เลยว่าทุกวันนี้ไม่มีพรรคไหนที่ไม่ใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ หรือใช้โซเชียลในการหาเสียง ขอคะแนนจากประชาชน ซึ่งพรรคที่ใช้โซเชียล มีโอกาสที่จะได้คะแนนจากประชาชนอย่างแน่นอน เป็นต้น

และณัฐภูมิ แสงชูวงษ์ (2566) กล่าวว่า “...ทิมพีอาร์หรือผู้ดูแลแพลตฟอร์มต่างๆ ของพรรคก้าวไกล มีบทบาทมากในการสร้างคะแนนเสียงอย่างหนึ่ง ที่เห็นชัดคือ “ก้าวไกลมีบัญชีอย่างเป็นทางการครบทุกแพลตฟอร์ม” ทั้งเว็บไซต์ เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม ทวิตเตอร์ ยูทูบ และที่สำคัญคือ ดิจิทัล บัญชีดิจิทัลของก้าวไกล มีจำนวนผู้ติดตามมากถึง 2.8 ล้าน หากเปรียบกับพรรคอื่นๆ ที่มีหลักหมื่นหรือหลักแสนและลงคลิปไม่บ่อยเท่าพรรคก้าวไกล

ส่วนผู้เกี่ยวข้องที่มีบทบาท และมีอำนาจการตัดสินใจจากภายในองค์กรประกอบด้วย

1. กรรมการ คณะกรรมการบริหาร (directors : board of directors) องค์กรภาครัฐ เช่น คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน คณะกรรมการข้าราชการตำรวจ คณะกรรมการข้าราชการตุลาการ คณะกรรมการบริหารรัฐวิสาหกิจ ส่วนองค์กรภาคเอกชน เช่น คณะกรรมการบริษัท คณะกรรมการบริหาร คณะกรรมการดังกล่าว มีบทบาท มีอำนาจการตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย

อนุมัติแผนงาน การแต่งตั้ง ถอดถอนบุคลากร การอนุมัติงบประมาณ เป็นต้น สำหรับมหาวิทยาลัยอาจเทียบได้กับคณะกรรมการสภามหาวิทยาลัย คณะกรรมการบริหารมหาวิทยาลัย เป็นต้น

2. ผู้บริหารระดับสูง (strategy apex) องค์การภาครัฐ เช่น อธิบดีในส่วนราชการทั่วไป หรืออธิการบดีในมหาวิทยาลัย เป็นต้น ส่วนองค์การภาคเอกชน คือ ประธานกรรมการ (chairman) ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร (chief executive officer) หรือกรรมการผู้จัดการ (managing director) เป็นต้น บุคคลเหล่านี้มีหน้าที่ตัดสินใจในกิจการทั่วไปขององค์กร ยกเว้นเรื่องที่เป็นนโยบายสำคัญซึ่งกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหาร

3. ฝ่ายปฏิบัติงานหลัก (operating core) คือผู้ปฏิบัติงานหลักขององค์กร เช่น วิศวกรฝ่ายผลิตในโรงงาน แพทย์ในโรงพยาบาล อาจารย์ในมหาวิทยาลัย จะมีอำนาจตัดสินใจค่อนข้างเป็นอิสระในงานตามภาระหน้าที่ของตน เช่น แพทย์ในโรงพยาบาลมีบทบาทตัดสินใจในการรักษาผู้ป่วย อาจารย์ในมหาวิทยาลัยมีบทบาทตัดสินใจเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นต้น

4. ผู้บริหารระดับกลาง (the middle line) องค์การภาครัฐ เช่น ผู้อำนวยการสำนัก ผู้อำนวยการกอง ส่วนองค์การภาคเอกชน เช่น ผู้อำนวยการฝ่าย ผู้จัดการฝ่าย ผู้จัดการส่วน เป็นต้น มีบทบาทในการเสนอแนะ ให้ความเห็น ในการตัดสินใจที่ต้องอาศัยกฎ ระเบียบ หรือความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง อาทิ งานด้านการเงินการคลัง งานด้านกฎหมาย หรืองานด้านวิชาชีพต่างๆ เป็นต้น

5. ผู้ให้คำปรึกษาหรืออำนาจการ (the technostructure) องค์การภาครัฐ เช่น การวิเคราะห์นโยบายและแผน การวิจัย การฝึกอบรม ในส่วนองค์การภาคเอกชน เช่น การวางแผนผลิต การวิจัย การโฆษณาประชาสัมพันธ์

ผู้พิพากษาจากต้องยึดมั่นในความเป็นอิสระของตนและเทิดทูนไว้ซึ่งเกียรติศักดิ์แห่งสถาบันตุลาการ” ซึ่งอุดมการณ์ อุดมคติ คตินิยม ความเชื่อหรือจรรยาบรรณของแต่ละวิชาชีพ จะมีความสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้ประกอบวิชาชีพนั้นๆ

แต่ผู้เขียนเห็นว่า ผู้มีบทบาท และมีอำนาจการตัดสินใจในองค์กรอีกกลุ่มหนึ่งนอกจากที่ Mintzberg กล่าวไว้ คือ ผู้มีบทบาท และมีอำนาจการตัดสินใจที่ไม่เป็นทางการ หรือกลุ่มไม่เป็นทางการ (informal group) ทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร ทั้งองค์การภาครัฐและองค์การภาคเอกชน อาจเป็นเพราะการเมืองในองค์กร วัฒนธรรมขององค์กร การจัดการทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มีความพยายามหรือมีการกระทำเพื่อขอความช่วยเหลือที่มุ่งผลต่อการตัดสินใจการทำงานข้ามชั้น ข้ามสายงาน อันอาจเป็นกลุ่มที่เรียกว่า “กลุ่มที่ใช้อิทธิพลของผู้มีอำนาจมาหนุนหลัง เพื่อให้มีสิทธิพิเศษ” “เด็กนาย” “ลูกเจ้านายเก่า.....หัวหน้าเก่า” หรือ “คนที่นายไว้วางใจ” รวมทั้ง “ผู้อยู่เบื้องหลัง” ในแต่ละกิจกรรม เช่น ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มีสาระสำคัญตอนหนึ่งว่า “...การดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมือง พรรคการเมืองต้องมีคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย นโยบาย และข้อบังคับของพรรคการเมือง มติของที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมือง รวมตลอดทั้งระเบียบ ประกาศ และคำสั่งของคณะกรรมการ ซึ่งต้องกระทำด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน และต้องให้สมาชิกมีส่วนร่วมและรับผิดชอบอย่างแท้จริงในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง และการคัดเลือกสมาชิก หรือบุคคลซึ่งมีความรู้ ความ

สามารถ เชื่อสัตย์สุจริต และมีคุณธรรม จริยธรรม เข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือตำแหน่งอื่น หรือเพื่อแต่งตั้งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง ประกอบด้วย หัวหน้าพรรคการเมือง เลขาธิการพรรคการเมือง เภรัญญิกพรรคการเมือง นายทะเบียนสมาชิก และกรรมการบริหารอื่นตามที่กำหนดในข้อบังคับ

กรรมการบริหารพรรคการเมืองต้องรับผิดชอบร่วมกันในบรรดามติของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและในการดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ กฎหมาย และข้อบังคับ รวมตลอดทั้งระเบียบ ประกาศ และคำสั่งของคณะกรรมการ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า ตนได้คัดค้านในที่ประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง โดยปรากฏหลักฐานการคัดค้านนั้นในรายงานการประชุมหรือได้ทำหนังสือคัดค้านยื่นต่อประธานในที่ประชุมภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่มีการประชุมนั้นสิ้นสุดลง

ให้หัวหน้าพรรคการเมืองเป็นผู้แทนของพรรคการเมืองในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก เพื่อการนี้ หัวหน้าพรรคการเมืองจะมอบหมายเป็นหนังสือให้เลขาธิการพรรคการเมือง เภรัญญิกพรรคการเมือง นายทะเบียนสมาชิก หรือกรรมการบริหารอื่นของพรรคการเมือง คนหนึ่งหรือหลายคน เป็นผู้ทำการแทนก็ได้

แต่ในความเป็นจริงและเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า หลายพรรคการเมืองในประเทศไทย จะมีตำแหน่งอื่นๆ ที่ทำให้ประชาชนเกิดความสับสนว่าใครเป็นมีบทบาท และมีอำนาจการตัดสินใจในกิจกรรมที่สำคัญของพรรคการเมืองนั้นๆ (สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง กรุงเทพมหานคร (2566) เช่น

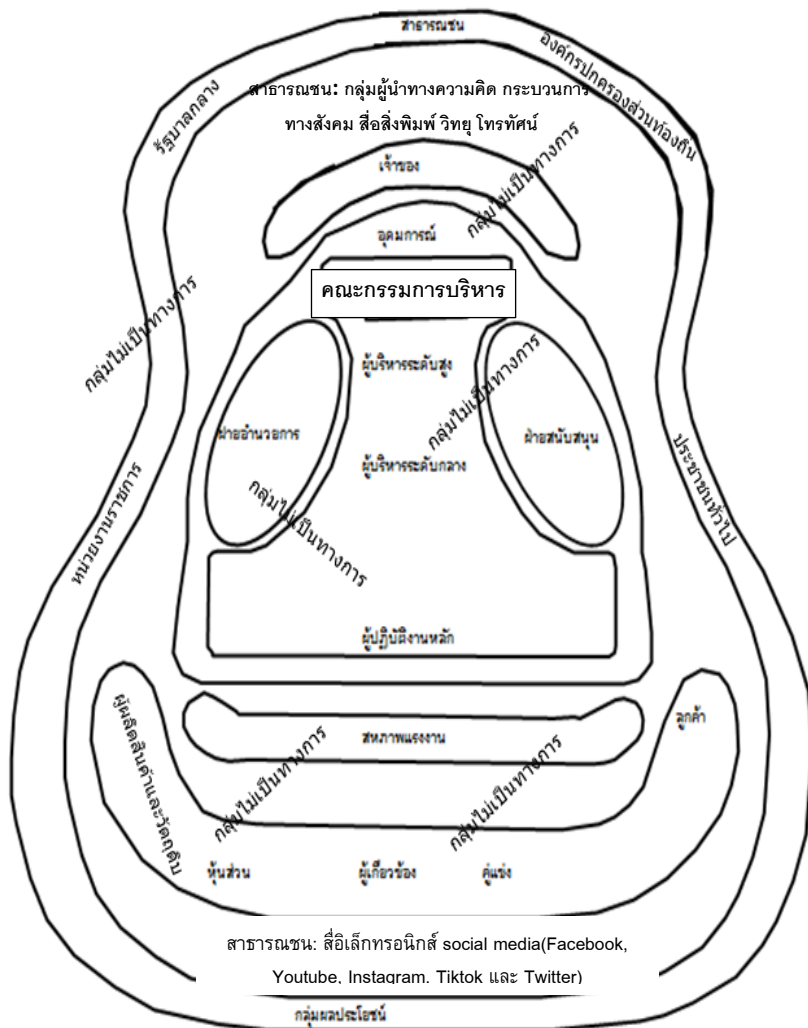
นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ ตำแหน่ง ประธานพรรคชาติพัฒนา กล่าว ได้รับการเสนอชื่อให้เป็นนายกรัฐมนตรี ลำดับที่ 1

พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ตำแหน่ง ประธานกำหนดแนวทางและยุทธศาสตร์พรรครวมไทยสร้างชาติ ได้รับการเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรี ลำดับที่ 1

นางสาวแพทองธาร ชินวัตร ตำแหน่ง หัวหน้าครอบครัวพรรคเพื่อไทย ได้รับการเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีลำดับที่ 1

ซึ่งทั้ง 3 ตำแหน่งที่กล่าวถึง ไม่ได้เป็นกรรมการบริหารพรรค ไม่ต้องรับผิดชอบในการบริหารพรรค ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยพรรคการเมืองฯ แต่อย่างใด แต่ทั้ง 3 ตำแหน่ง สังคมเชื่อว่า มีบทบาท มีอำนาจการตัดสินใจของพรรคสูง จึงกล่าวได้ว่า กลุ่ม (ผู้นำ) ไม่เป็นทางการ หรือไม่ได้ดำรงตำแหน่งตามกฎหมาย มีบทบาท และมีอำนาจการตัดสินใจในพรรคการเมือง

อธิบายได้ ตามภาพ ดังนี้

ที่มา. ปรับปรุงจาก *The Power game and the player* (p. 358), by H. Mintzberg (as cited in Sharfritz and Ott, 2001, pp. 353-360). Orlando, FL: Harcourt collage publishers

บทสรุป

ผู้มีบทบาท และมีอำนาจการตัดสินใจในองค์การ มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งจากภายในองค์การและภายนอกองค์การ ดังนี้

1. ผู้มีบทบาท และมีอำนาจการตัดสินใจจากภายนอกองค์การที่เหมือนกันทั้งองค์การภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม รวมทั้งพรรคการเมือง ได้แก่ สาธารณชน (publics) โดยเฉพาะ social media หรือสังคมออนไลน์ ได้แก่ Facebook, Youtube, Instagram, Tik Tok และ Twitter, และกลุ่มไม่เป็นทางการ สอดคล้องกับแนวคิดของ Mintzberg (อ้างถึงใน Sharfrit & Ott, 2001) ที่กล่าวว่า การตัดสินใจทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ต้องฟังความคิดเห็นจากสาธารณชน เช่น กลุ่มผู้นำทางความคิด กระบวนการทางสังคม กลุ่มผลประโยชน์ ชุมชนท้องถิ่น องค์การพัฒนาเอกชน องค์การระหว่างประเทศ สื่อมวลชน เป็นต้น

ส่วนที่แตกต่างกัน คือเจ้าของ (owners) องค์การภาครัฐ ได้แก่ ประชาชน และประชาชนมีบทบาท มีอำนาจการตัดสินใจโดยอ้อมผ่านการเลือกตั้ง ส่วนองค์การภาคเอกชน ได้แก่ ผู้ลงทุน ผู้ถือหุ้นตามสัดส่วนการลงทุน

2. ผู้มีบทบาท และมีอำนาจการตัดสินใจจากภายในองค์การทั้งองค์การภาครัฐและภาคเอกชน ได้แก่

2.1 คณะกรรมการบริหาร (board of directors) เช่น อำนาจในการแต่งตั้ง ถอดถอน อนุมัติงบประมาณ

2.2 ผู้บริหารระดับสูง (strategy apex) เช่น อธิบดีในองค์การภาครัฐ หรือประธานเจ้าหน้าที่บริหาร ในองค์การภาคเอกชน มีอำนาจตัดสินใจในกิจการทั่วไปขององค์การ

2.3 ผู้ปฏิบัติงานหลัก (operating core) โดยเฉพาะองค์การแบบวิชาชีพ (the professional bureaucracy) ผู้ปฏิบัติงานหลักมีบทบาท มีอำนาจตัดสินใจตามภาระงานในหน้าที่ของตนเอง เช่น แพทย์มีบทบาทในการรักษาผู้ป่วย อาจารย์ในมหาวิทยาลัยมีบทบาทในการเรียน การสอนนักศึกษา เป็นต้น

2.4 อุดมการณ์ อุดมคติ (ideology) เช่น แพทย์ ต้องไม่เปิดเผยความลับของผู้ป่วย ผู้พิพากษา ต้องประกาศความยุติธรรมแก่ผู้มีอรรถคดี . . . จักต้องยึดมั่นในความอิสระของตนและเกิดทุนไว้ซึ่งเกียรติศักดิ์แห่งสถาบันตุลาการ

2.5 กลุ่มไม่เป็นทางการ (informal group) มีบทบาทและมีอำนาจการตัดสินใจทั้งองค์การรัฐ องค์การภาคเอกชน รวมทั้งในพรรคการเมือง เช่น ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.2560 (2560) กำหนดให้คณะกรรมการบริหารพรรค ประกอบด้วยหัวหน้าพรรค เลขานุการพรรค เภรัณยูิก นายทะเบียน และกรรมการบริหารอื่น รับผิดชอบในการบริหารพรรค แต่เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไป ว่าการเลือกตั้งทั่วไป ปี 2566 ผู้ที่ไม่ได้เป็นกรรมการบริหารพรรค แต่มีบทบาท และมีอำนาจในการตัดสินใจ รวมทั้งได้รับการเสนอชื่อให้เป็นนายกรัฐมนตรีของพรรค จากหลายพรรคการเมือง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

คมชัดลึกออนไลน์. (13 มีนาคม 2566). *ปรากฏการณ์พรรคการเมืองหาเสียงผ่าน Social เลือกตั้ง 66.* (2566, มีนาคม 13). ค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2566, จาก

<https://www.komchadluek.net/news/politics/544889>

ณัฐวุฒิ แสงชูวงษ์. (2566). *ส่องกลยุทธ์หาเสียงผ่านโซเชียลมีเดียและ TIK Tok ของพรรคก้าวไกล เจาะคนรุ่นใหม่ในการเลือกตั้งปี 66.* ค้นเมื่อ 18 พฤษภาคม 2566, จาก

<https://www.beartai.com/article/tech-article>

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2554ก). *บทบาท.* ค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2566, จาก <http://rirs3.royin.go.th/word1/word-1-a0.asp>

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2554ข). *องค์กร.* ค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2566, จาก <http://rirs3.royin.go.th/word1/word-1-a0.asp>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.2560 (2560, 7 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่มที่ 134, ตอน 105 ก.หน้า 1-41.จาก <https://ojc.coj.go.th/th/category/>

แพทยสภา .(2549). *ข้อบังคับแพทยสภา ว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2549,* ค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2566, จาก https://www.tmc.or.th/service_law02.php

สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง กรุงเทพมหานคร. (2566). *เอกสารแนะนำตัวผู้สมัครและพรรคการเมือง การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง กรุงเทพมหานคร เขตเลือกตั้งที่ 12. สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.*

- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2556). *ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ 2556*. ค้น
เมื่อ 5 พฤษภาคม 2566, จาก
<https://ojc.coj.go.th/th/content/page/index/id/8867>
- Barnard, C. (1976). *The function of the executive*. Cambridge, MA:
Harvard University Press.
- Gross, E. & Etzioni, A. (1985). *Organizations in society*. Englewood Cliff,
NJ: Prentice-Hall Inc.
- Mintzberg, H. (1983). *Structure in fives: Designing effective organization*.
Englewood Cliff, NJ: Prentice-Hall Inc.
- Shafritz, J. M., & Ott, J. S. (2001). *Classics of organization theory* (5th
ed.). Orlando, FL: Harcourt Collage publishers.
- Simon, H. A. (1976). *Administrative behavior* (3rd ed.) New York: The
Free Press.
- Weber, M. (1947). *The Theory of social and economic organization*. New
York: The Free Press.